

4. Економічні тенденції. Соціально-економічний розвиток: світовий досвід, планування та прогнозування / ПРООН в Україні, Міністерство економіки України. Кол. авт.: Сітнікова Н.П., Етокова О.В., Пасічник О.В. та ін. – К.: В-во ПП «ЕКМО». – 2005. – 116 с.

5. Методичні рекомендації щодо формування регіональних стратегій розвитку: Затверджено наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції від 29.07.2002 р. №224 // zakon1.rada.gov.ua

I.C. ФОМІН,
к.е.н., Апарат Верховної Ради України

Закордонне інвестування України як засіб стимулювання експорту

Стаття спрямована на визначення шляхів вдосконалення механізмів державної політики стосовно закордонних інвестицій з України й оптимізації їх позитивного впливу на експорт національних товарів.

Статья направлена на определение путей усовершенствования механизмов государственной политики относительно зарубежных инвестиций из Украины и оптимизации их положительного влияния на экспорт национальных товаров.

The article is aimed at determination of the ways of improvement of mechanisms of the state policy regarding foreign investment from Ukraine and optimization of its positive influence on export of domestic products.

Постановка проблеми. Одним з головних завдань, що стоять перед Україною на сучасному етапі, є забезпечення нарощування національного експорту товарів, який внаслідок світової фінансово-економічної кризи скоротився з \$67,0 млрд. у 2008 році до \$39,7 млрд. у 2009 році, при паралельному поліпшенні його структури [1]. Як свідчить світовий досвід, виконанню даного завдання можуть істотно сприяти підвищення ефективності й активізація інвестування коштів з України в економіку інших держав і досягнення за рахунок цього відчутного поліпшення умов доступу національних товарів до зовнішніх ринків, задоволення потреб їх виробників у необхідних ресурсах, а також у сучасних технологіях.

Упродовж останніх років мало місце неухильне зростання обсягів прямих інвестицій з України в економіку інших країн, які становили \$175,9 та \$6223,3 млн. на кінець 2004 і 2009 років [1]. Успішно функціонує ряд українських міжнародних корпорацій, серед яких, зокрема, можна виділити «Індустріальний союз Донбасу» та «Систем Кепітал Менеджмент». Перша з двох зазначених корпорацій контролює значне коло підприємств в Україні та інших країнах, що забезпечують поставки продукції майже 3 тис. клієнтів, розташованих у різних державах світу, кількість яких перевищує 40 [2]. Друга корпорація володіє контрольними пакетами акцій більш ніж 100 підприємств, що знаходяться на українській території та за її межами [3].

Разом із тим існує необхідність забезпечення на основі наукових досліджень підвищення ефективності державної

політики щодо інвестицій з України в економіку інших країн й досягнення за рахунок цього поліпшення показників їх здійснення та зростання позитивного впливу останнього на експорт національних товарів.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питанням закордонного інвестування і його наслідків економічного характеру присвячено численні наукові публікації. Зокрема, умови й господарські результати роботи міжнародних корпорацій в африканських країнах, розташованих на південь від Сахари, аналізували F.L. Bartels, M. Eicher, C. Bachtrog, G. Reonja [4, p. 244–278]. На встановлення значення закордонних активів для експортної діяльності компаній Індонезії спрямовано дослідження, яке здійснили F. Sjöholm та S. Takii [5, p. 428–446]. Проблеми формування українських і російських міжнародних корпорацій, державної політики щодо цих структур, їх впливу на експорт та взагалі господарство України і Росії розглянуто у працях О.К. Малютіна [6, с. 107–113], М. Рижкова, О. Скалацької [7, с. 19–25], О.В. Березного [8, с. 32–43], Б. Хейфеца [9, с. 76–91].

Однак у науковій літературі нерозробленим залишається певний ряд рекомендацій, за рахунок використання яких можна було б забезпечити вдосконалення механізмів регулювання державою українських інвестицій за кордон й поліпшення їх результатів для експортного сектору національної економіки. Йдеться про механізми, пов'язані із закордонним інвестуванням державою коштів, інформаційним забезпеченням осіб, що беруть участь у здійсненні й регулюванні інвестицій з України до інших країн, економічною, методологічною, консалтинговою, дипломатичною, договірною-правовою підтримкою українських міжнародних корпорацій. Всебічному аналізу і пошуку шляхів врегулювання цих проблематичних питань присвячена дана стаття.

Метою статті є розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо забезпечення підвищення досконалості механізмів державної політики стосовно закордонних інвестицій з України й оптимізації їх позитивного впливу на експорт національних товарів.

Виклад основного матеріалу. Державі необхідно забезпечити наявність у інвесторів з України можливості одержувати чітку й достовірну інформацію щодо правової бази інших

країн, практики державного регулювання, специфіки провадження господарської діяльності у них. Державі слід налагодити збір, опрацювання даних щодо фактичних та можливих складних моментів у діяльності за межами України національних інвесторів, їх доведення до відома останніх, а також розробку для них рекомендацій й визначення заходів владних структур стосовно подолання відповідних труднощів.

Це суттєво розширить можливості українських інвесторів та владних структур щодо своєчасного застосування ефективних дій у сфері інвестування за кордоном та поліпшення пов'язаних із ним експортних показників.

Необхідним бачиться забезпечення проведення наукових досліджень, спрямованих на здійснення аналізу й узагальнення світового досвіду, накопиченого у сфері координації роботи структурних підрозділів міжнародних корпорацій, керівництва нею, а також формування й реалізації цими суб'єктами господарювання стратегій закордонного інвестування, та розробку рекомендацій щодо вдосконалення діяльності у даній галузі відповідних українських інвесторів. Матеріали цих досліджень мають оприлюднюватися та доводитися до відома згаданих інвесторів.

Це сприятиме підвищенню ефективності управління пов'язаною із здійсненням українських інвестицій за кордон діяльністю, координації останньої та поліпшенню господарських результатів її провадження в експортній сфері.

Потрібні налагодження і проведення на постійній основі роботи державних структур щодо сприяння адаптації українських міжнародних корпорацій до закордонного соціально-економічного середовища та поліпшення іміджу цих суб'єктів господарювання в країнах, у провадженні інвестиційної діяльності на територіях яких вони зацікавлені. Ця робота має включати забезпечення підготовки й розповсюдження за кордоном загальнодоступної, неконфіденційної інформації про такі корпорації, зокрема стосовно джерел походження капіталів останніх, їх власників, керівництва, співробітників, а також напрямів, сфер, результатів діяльності даних структур та її впливу на економіку відповідних країн. Вона повинна охоплювати визначення прийнятних (насамперед з фінансової точки зору) для згаданих корпорацій заходів, які можуть вживатися ними на користь прискорення соціально-економічного розвитку держав-об'єктів вкладання їх капіталів і передбачати, зокрема, встановлення пільгових умов, використання принципів безплатності, безповоротності. До заходів даного типу досить часто вдаються міжнародні корпорації різних, зокрема постсоціалістичних, країн світу. У цьому плані можна, наприклад, виділити фінансування російськими міжнародними компаніями закупівлі шкільних автобусів, будівництва бібліотеки, установок для очищення повітря у США, спорудження водопроводу й підтримки розвитку місцевого футболу у Гвінеї [8, с. 41].

Робота, про яку йдеться, здатна суттєво сприяти поліпшенню відносин українських міжнародних корпорацій з владними структурами, профспілками, громадськістю держав-реципі-

єнтів їх інвестицій, розширенню можливостей таких суб'єктів господарювання щодо активізації й підвищення ефективності своєї інвестиційної діяльності у них та посиленню на цій основі позитивного впливу закордонного інвестування на розвиток експортного сектору української економіки.

Необхідно забезпечення реалізації заздалегідь відпрацьованої з урахуванням можливостей та інтересів України державної політики щодо сприяння поліпшенню ситуації у соціальній та господарській сферах в найбільш інвестиційно привабливих для неї іноземних державах, особливо тих, економіка яких є менш розвинутою порівняно з українською. Така політика може передбачати, зокрема, надання кредитів, односторонніх тарифних преференцій, списання чи реструктуризацію заборгованості у разі наявності останньої, участь у розвитку інфраструктури (у тому числі соціальної) згаданих держав, підготовку та/або підвищення кваліфікації їх спеціалістів в Україні.

Доцільно забезпечити наявність в Україні переліку найбільш інвестиційно привабливих для неї держав і основних критеріїв його формування. До цього переліку мають зараховуватися держави, інвестування в господарство яких здатне сприяти у значній мірі задоволенню потреб України у сировинних ресурсах чи нарощуванню поставок за кордон вітчизняних товарів (у першу чергу високотехнологічних та із значним рівнем доданої вартості), запровадженню на національній території останніх досягнень науково-технічного прогресу, сучасних прогресивних технологій, а також інші країни, розвиток інвестиційного співробітництва з якими може з чітко обґрунтованих причин справляти суттєвий позитивний вплив на українські експорт, виробництво та взагалі економіку.

Досвід ЄС, Китаю, Росії та інших країн світу дозволяє відносити політику, що є об'єктом розгляду, до факторів, які своєю дією можуть істотно підвищувати зацікавленість іноземних держав у поглибленні економічної співпраці з Україною та відповідно обумовлювати відчутне поліпшення умов роботи у них українських інвесторів і її результатів, пов'язаних із розвитком національного товарного експорту.

Державі необхідно сприяти купівлі та/або формуванню українськими інвесторами за кордоном об'єктів й забезпеченню у зв'язку з інвестуванням в них цими суб'єктами підприємництва суттєвих за своїми обсягами поставок до іноземних держав національних товарів з високим ступенем обробки і науково-технічних параметрів. Їй потрібно забезпечити проведення підготовки інформації про товари згаданого типу, можливості й прогностичні результати інвестування коштів у придбання чи заснування закордонних об'єктів, в ході функціонування яких ці різновиди продукції можуть використовуватися. Ця інформація має доводитись уповноваженими державою структурами до відома визначених на її основі українських інвесторів, які можуть бути зацікавлені у здійсненні інвестицій в об'єкти згаданого типу й організації постачання для використання у процесі їх функціонування відповідних національних товарів. Держава також має за-

безпечувати в міру можливості та необхідності полегшення й підвищення ефективності процесів укладання українськими інвесторами домовленостей щодо вищезгаданих об'єктів та налагодження ними господарських зв'язків, необхідних для постачання за межі України і використання в ході їх експлуатації національних товарів, про які йдеться. Їй потрібно докладати систематизованих зусиль, спрямованих на формування сприятливих умов для результативної роботи відповідних суб'єктів господарювання в рамках згаданих домовленостей і зв'язків. Держава має сприяти участі в роботі українських міжнародних корпорацій структур, які забезпечують розробку і випуск національних товарів з високим рівнем обробки й науково-технічних параметрів. Їй треба забезпечувати надання допомоги у налагодженні й ефективній реалізації взаємовигідного співробітництва між згаданими корпораціями та структурами, запобіганні виникненню чи швидкому й результативному врегулюванню пов'язаних із ним суперечок.

Застосування державою заходів розглянутого типу спроби обумовити активізацію й посилення результативності роботи українських інвесторів у сфері забезпечення розширення експортування вітчизняних товарів з високим ступенем обробки й науково-технічних параметрів.

Доцільним є забезпечення укладання Україною з іншими країнами міжнародних домовленостей щодо інвестиційної політики держави-реципієнта іноземних інвестицій, пов'язаної з національною безпекою. Дані домовленості повинні зобов'язувати кожну державу-учасницю забезпечувати додержання у взаєминах з іншими Договірними Сторонами, насамперед, таких принципів, передбачених в рамках Організації економічного співробітництва і розвитку [10].

Застосування заходів щодо обмеження інвестування повинно мати місце у крайніх випадках за умов неможливості забезпечення захисту національної безпеки на основі використання інших засобів.

Потрібно, щоб обмеження інвестування у максимально можливій мірі спрямовувалося виключно на врегулювання проблем, пов'язаних із захистом національної безпеки. Рівень жорсткості заходів щодо обмеження інвестування не повинен перевищувати необхідний для належного захисту національної безпеки.

Держава повинна вживати заходів загального застосування, які передбачають аналогічне ставлення до інвесторів, що знаходяться у схожих умовах і мають подібні характеристики, якщо за рахунок їх використання можна забезпечити належний захист національної безпеки. У протилежних випадках держава може вживати заходів стосовно окремих інвестицій з чітким урахуванням пов'язаних з ними конкретних обставин, які обумовлюють загрозу національній безпеці.

Заходи інвестиційної політики, пов'язані з питаннями національної безпеки, повинні розроблятися на основі належної експертизи. Остання має бути спрямована на забезпечення обґрунтованої та об'єктивної оцінки відповідної ситуа-

ції у сфері національної безпеки, встановлення результатів застосування таких заходів та їх порівняння з наслідками альтернативної йому ліберальної інвестиційної політики, визначення впливу використання обмежень інвестування, якщо воно передбачається.

Держава має забезпечувати максимально можливу прозорість інформації щодо цілей й механізмів своєї інвестиційної політики, пов'язаної з національною безпекою. Держава має забезпечувати інформування, вивчення і врахування в міру можливого точок зору заінтересованих сторін стосовно її намірів щодо змін у сфері інвестиційної політики згаданого типу.

Потрібно, щоб у державі існували ефективні механізми забезпечення підзвітності владних структур, відповідальних за реалізацію інвестиційної політики, пов'язаної з національною безпекою, високої результативності, обґрунтованості, об'єктивності, законності їх діяльності, а також наявності у зацікавлених інвесторів, зокрема іноземних, достатніх можливостей щодо належного захисту своїх законних інтересів при її (політики) провадженні.

Реалізація вищевикладених пропозицій сприятиме досягненню на основі використання міжнародних стандартів посилення гарантій уникнення необґрунтованих перешкод на шляху інвестицій з України в економіку іноземних держав. Таким чином вдасться створити надійні передумови для активізації інвестування з України в інші країни світу та інтенсифікації розвитку експортного сектору національної економіки.

Слід зазначити, що упродовж останніх років у значній кількості країн світу спостерігалася тенденція активізації державної політики, спрямованої на обмеження іноземного інвестування у їх економіки для захисту національної безпеки. За даними ЮНКТАД, у 1997–2001 та 2002–2006 роках державами світу було застосовано відповідно 51 і 150 нових обмежувальних заходів стосовно іноземних інвестицій [9, с. 87].

Потрібно забезпечення наявності ряду механізмів активізації експортного розвитку України на основі інвестування державою коштів в економіку інших країн.

До першочергових цілей такого інвестування законодавчо має бути зараховане досягнення істотного поліпшення умов задоволення потреб експортного сектору економіки України, пов'язаних з необхідністю його модернізації та структурної перебудови, підвищення конкурентоспроможності національних товарів, збільшення у загальних обсягах їх експорту частки високотехнологічної, інноваційної продукції, виробів з високим рівнем доданої вартості.

Рішення щодо інвестування даного типу мають прийматися, виходячи, зокрема, з фінансових можливостей і потреб України, очікуваних результатів вкладання державою коштів за кордоном для розвитку українського експорту, можливих наслідків альтернативного використання відповідних ресурсів шляхом їх спрямування в національну економіку для активізації зростання в її експортному секторі, реальних і прог-

нозованих обсягів закордонних інвестицій недержавних суб'єктів господарсько-правових відносин і їх впливу на експортування вітчизняних товарів.

Застосування механізмів, що є об'єктом розгляду, дасть змогу відчутно посилити роль і ефективність інвестування державою коштів за кордон у сфері поліпшення експортних показників української економіки.

Державне закордонне інвестування широко розповсюджено у світі. За оцінками експертів МВФ, наприкінці 2007 року потенціал державних інвестиційних фондів країн світу становив \$2,5 трлн. [9, с. 90]. Причому значні обсяги їх коштів інвестувалися за кордон. Наприклад, частка закордонних інвестицій у загальних обсягах інвестування державної інвестиційної компанії Сінгапуру Temasek та державного пенсійного фонду Норвегії дорівнювала у кінці 2007 року відповідно 56 і 94% [9, с. 90]. Як свідчить світовий досвід, здійснення державою інвестицій за кордон належить до вагомих важелів сприяння експортному розвитку національної економіки.

Висновки

Підсумовуючи, можна зробити такі висновки. Реалізація вищевикладених пропозицій суттєво сприятиме забезпеченню на основі закордонного інвестування поліпшення умов збуту й зростання конкурентоспроможності високотехнологічних та інших українських товарів на зовнішніх ринках. Таким чином будуть створені передумови для активізації розвитку національного товарного експорту та поси-

лення його позитивного впливу на виробничий комплекс та взагалі економіку України.

Література

1. <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. <http://www.isd.com.ua>
3. <http://www.scm.com.ua>
4. Foreign Direct Investment in Sub-Saharan Africa: Changing Location-Specific Advantages as Signals of Competitiveness / F.L. Bartels, M. Eicher, C. Bachtrög [and others] // The Developing Economies. – 2009. – Volume 47, Number 3. – P. 244–278.
5. Sjöholm F. Foreign Networks and Exports: Results from Indonesian Panel Data / F. Sjöholm, S. Takii // The Developing Economies. – 2008. – Volume XLVI, Number 4. – P. 428–446.
6. Малютін О.К. Інвестиційна діяльність транснаціональних корпорацій в умовах посилення глобалізаційних процесів / О.К. Малютін // Фінанси України. – 2008. – №12. – С. 107–113.
7. Рижков М. Виклики транснаціональних корпорацій / М. Рижков, О. Скалацька // Актуальні проблеми міжнародних відносин: зб. наук. праць. – К.: Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2007. – Випуск 70. Частина II. – С. 19–25.
8. Березной А.В. Транснационализация российского бизнеса / А.В. Березной // Мировая экономика и международные отношения. – 2008. – №11. – С. 32–43.
9. Хейфец Б. Внешний сектор российской экономики / Б. Хейфец // Вопросы экономики. – 2007. – №11. – С. 76–91.
10. <http://www.oecd.org>

С.П. ІВАХНЕНКО,
с.н.с., НДЕІ,
В.А. ДЕЛАС,

асистент, Київський національний університет ім. Т. Шевченка

Роль та місце комерційних банків у формуванні та розвитку валютного ринку України

У статті розглядаються роль та місце комерційних банків у формуванні та розвитку валютного ринку України, їх місце у структурі суб'єктів валютного ринку. Також аналізуються особливості діяльності вітчизняних банківських установ у валютній сфері.

В статье рассматриваются роль и место коммерческих банков в формировании и развитии валютного рынка Украины, их место в структуре субъектов валютного рынка. Также анализируются особенности деятельности отечественных банковских учреждений в валютной сфере.

This article discusses the role and position of commercial banks in the development of the foreign exchange mar-

ket of Ukraine, their place in the structure of subjects of foreign exchange market. And also examines features of the domestic banking institutions in the monetary field.

Постановка проблеми. Валютний ринок у широкому розумінні – це сфера економічних відносин, які проявляються в здійсненні операцій з купівлі–продажу іноземної валюти та розміщення тимчасово вільних валютних коштів, а також операцій з інвестування валютного капіталу. На валютному ринку відбувається узгодження інтересів продавців та покупців валютних коштів. Валютний ринок є найбільшим у світі. За даними Банку міжнародних розрахунків, який проводить моніторинг діяльності на валютному ринку, денний